

مبانی، مفهوم و ارکان رصد فرهنگی

رصد یکی از حوزه‌های مهم مطالعات و بررسی‌های استراتژیک بوده است و رصد فرهنگی از الزامات پیاده‌سازی و اجرا سند جامع مهندسی فرهنگی به شمار می‌آید. در این گزارش اصول، مبانی، مفهوم و از همه مهم‌تر روش‌شناسی رصد فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته و گام‌ها یا مراحل آن پیشنهاد شده است. همچنین ساختار و سازمان‌دهی مناسب برای اجرای رصد فرهنگی نیز تحلیل شده. این گزارش توسط دکتر ابراهیم حاجیانی نوشته شده است.

نقشه مهندسی فرهنگی کشور مهم ­ترین و جامع‌ترین سند بالادستی در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی کشور به شمار می‌آید. ضرورت رصد فرهنگی در چندین فراز از این نقشه مورد توجه قرار گرفته و بر اهمیت آن تأکید شده است، اما به ­رغم آن، راهبرد رصد کمتر مورد اعتنای جدی بوده است. بر این اساس، در این نوشتار مبانی، اصول، روش ­ها و نحوه رصد فرهنگی کشور بررسی شده و چارچوب، ضوابط و روش انجام این کار پیشنهاد شده است تا در شورای راهبردی نقشه مورد بررسی قرار گیرند. بنابراین، پرسش‌های اصلی در متن حاضر آن است که اولاً اهداف و کاربردهای رصد کدام‌اند؟ ثانیاً مفهوم و معنی رصد چیست؟ دیگر آنکه، در رصد فرهنگی چه چیزهایی باید مورد توجه قرار گیرند؟ روش‌ها و ابزارهای رصد کدام‌اند؟ و در نهایت یک نظام جامع رصد شامل چه اجزایی می‌شود؟ به ­عنوان مقدمه باید گفت، رصد فرهنگی در حوزه‌ها یا اهداف اساسی زیر کاربرد دارد:

۱. «توصیف [۱]» جامع وضعیت موجود و نشان دادن وضعیت پیشرفت اجزا، ابعاد، مضامین و اهداف مختلف نقشه مهندسی فرهنگی در بازه‌های زمانی مختلف (ارائه «برآورد [۲]» از وضعیت فرهنگی کشور)؛

۲. توصیف اقدامات و تدابیر نظام فرهنگی خودی و نظام ­های فرهنگی بیگانه (رقیب) و شرایط جهانی که به نوعی «ارزیابی عملکرد [۳]» منجر می‌شود.

۳. «پیگیری [۴]» مستمر شرایط فرهنگی کشور از طریق رویکرد تطبیقی [۵]، با هدف پایش دائمی یا دوره‌ای تحولات؛

۴. «آینده ­پژوهی [۶]» و شناسایی تحولات فرهنگی پیش‌رو در افق‌های میان ­مدت و درازمدت؛

۵. «هشداردهی [۷]» نسبت به خطرات نزدیک پیش‌رو در اجرای نقشه مهندسی فرهنگی کشور.

بر این اساس، در گزارش پیش‌رو، مفهوم و مبانی رصد، کاربردها و روش‌شناسی آن توضیح داده می‌شود.

فهرست مطالب این گزارش به شرح زیر است:

مقدمه

فصل اول: کلیات و مبانی نظری

بخش اول: ادبیات رصد راهبردی

مفهوم رصد

نشانه‌های آینده

رصد موضوعات نوظهور

هشداردهی راهبردی از طریق جست‌وجوی نشانه‌های استراتژیک

شناسایی علائم کم‌سوی تغییر در حوزه فرهنگ

انواع کاوش محیطی

سطوح رصد

فرایند و روش انجام کار رصد

بخش دوم: ادبیات رصد (پایش) فرهنگی

دشواری جمع‌آوری اطلاعات فرهنگی: ویژگی‌های تغییرات فرهنگی

رسالت و اهداف رصد فرهنگی

تحلیل برداشت‌های موجود از رصد فرهنگی در ایران

چارچوب روش‌شناختی رصد و برآورد فرهنگی

سازوکارهای رصد

شاخص‌های رصد

منابع لازم برای رصد شاخص‌ها، محیط‌ها، موضوعات و روندهای فرهنگی

دسته‌بندی انواع منابع تولید داده‌های فرهنگی

شاخص‌های فرهنگی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی

ابعاد، محورها و شاخص‌های شناخت اجتماعی

نسبت رصد و کنترل فرهنگ

فصل دوم: ارکان کارگروه رصد فرهنگی

خرده‌نظام طراحی و تدوین نظام شاخصهای فرهنگی

خرده‌نظام جمع‌آوری و مدیریت اطلاعات

خرده‌نظام ارزیابی، تحلیل، برآورد و تولید هشدار

انتقال به مشتریان

نظام پیشنهادها

فصل سوم: فرایند روش‌شناختی برای تولید گزارش‌های رصدی

فصل چهارم: پیش‌نویس آیین‌نامه رصد نقشه مهندسی فرهنگی کشور

منابع

Description .[۱]

Assessment .[۲]

Performance Evaluation .[۳]

Tracking .[۴]

Comparative .[۵]

Future Study .[۶]

Warning .[۷]